

БУХОРО ВИЛОЯТИ ГИЖДУВОН ТУМАН ЯЙЛОВ ЕРЛАРИДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ВА БОШҚАРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ

Р.Н.Шаропов-ТИҚММИ магистранти

Аннотация

Бугунги бозор иқтисодиёти шароитида қай соҳада, қай йўналишда бўлмасин, олиб борилаётган илмий ишларнинг энг асосий мақсади иқтисодий самарадорликка эришишга қаратилгандир. Бу жиҳат ўз навбатида ер ресурслардан фойдаланиш жараёнида ҳам мавжуд. Шу мақсадда ушбу мақолада яйлов ерларидан самарали фойдаланиш ва бошқаришнинг устуворлиги кўрсатиб ўтилган.

Ҳозирги кунда яйловлардан самарали фойдаланиш ва ҳосилдорлигини ошириш муаммолари, яйловлардан фойдаланиш ҳолати ва уларни яхшилаш, яйловларни йил мавсумлари давомида фойдаланишни ташкил этиш, яйловлар деградациясини олдини олиш борасида қатор амалий ишлар ва чора–тадбирлар олиб борилмоқда. Хусусан 2017-йил 1-ноябрда Ўзбекистон Республикаси иқтисодиёт вазирлиги Ўзбекистон Республикаси молия вазирлигининг “Янги ерларни суғориш ва ўзлаштириш қиймати, лалми шудгор ва суғорилмайдиган кўп йиллик дарахтзорлар олиб қўйилганда қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши нобудгарчиликларининг ушбу қийматини инобатга олиб ҳисобланган миқдори ҳамда пичанзорлар ва яйловлар ҳолатини тубдан яхшилаш қийматини индексация қилиш” қарорига мувофиқ чўл яйловларини яхшилаш, қурғоқчиликни олдини олиш, саксовулни кўпайтириш орқали худуднинг фитотсенози яхшилаш, яйлов флорасини ўрганиш, истиқболли навларни топиш, селекция ва уруғчиликни яхшилаш бу йўналишларни амалий тадбирлар, тадқиқотларни ишлаб чиқаришга жорий қилиш кучайтириш, деградацияга учраган яйлов тупроқлари ва уларни яхшилаш йўллари, ер ресурсларидан оқилона фойдаланиш, уларни фойдаланиш йўлга қўйилаётган камчиликларни олдини олиш бўйича қатор илмий – амалий ишлар ишлаб чиқилди.[3]

Бухоро вилояти Гиждувон туманида чорвачиликга ихтисослашган фермер хўжаликлари яйловларни тиклаш, сақлаш ва унумдорлигини ошириш улардан оқилона фойдаланишнинг самарали тизимларини ишлаб чиқиш ҳамда яйловлардан босқичма-босқич фойдаланиш талаб қилинади. Бугунги кунда Гиждувон туманида Қишлоқ хўжалигида фойдаланиладиган ерлар 309 926,0 гани ташкил этса, яйлов ерлар 289 434,0 гани ташкил этади. Туман қишлоқ хўжалигида пахтачилик ва ғаллачилик асосий ўрин тутди, чорвачилик, сабзавотчилик тармоқлари ҳам муҳимдир.[1]

Шу билан бирга қуйидагилар яйлов ерларининг жадал ривожланишига ўзининг салбий таъсирини кўрсатмоқда:

биринчидан, чўлда озуқа ишлаб чиқаришни интенсивлаштиришнинг илмий ва амалий асослари яратилмаганлиги, чўл озуқабоп ўсимликлари истиқболли навларининг бирламчи уруғчилигини ташкил этиш ишлари йўлга қўйилмаганлиги;

иккинчидан, яйловларни ривожлантириш ва уларнинг ҳосилдорлигини оширишга қаратилган илмий ва инновацион ишланмаларнинг жорий этилмаганлиги, яйловлардаги мавжуд сув иншоотларининг эскирганлиги;

учинчидан, яйловларни бошқаришни тўғри ташкил этилмаганлиги;

тўртинчидан, зотли қўйларнинг ирсий хусусиятлари бузилиши, қўйлар тана ҳажмининг кичиклашиши;

бешинчидан, чорвачилик билан шуғулланаётган хўжалик юритувчи субъектлар ва аҳоли томонидан етиштирилган қўй териси ва жунини харид қилиш, уларга озуқа маҳсулотлари етказиб беришнинг ягона тизими мавжуд эмаслиги;[2]

Юқоридаги маълумотларни инобатга олган ҳолда туманда яйловларни бойитиш ва ер рельефини турғунлаштириш мақсадида саксовул, қора саксовул, черкез каби дарахт кўчатлари, ўсимликлар экилди. Лойиҳа доирасида чўл ва ярим чўлларда иқтисодий фойда келтирадиган ўсимлик турларини аниқлаш, ер ресурсларини бошқаришнинг барқарор усуллари синовдан ўтказиш, шунингдек, аҳоли ҳаёт тарзини яхшилаш, уларни яйловларга таъсирини камайтириш орқали экотизим барқарорлигини таъминлаш чоралари кўрилмоқда. Танланган участкаларда атроф-муҳитга салбий таъсирни камайтириш, табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш мақсадида ўқув семинарлари ташкил этилмоқда. Чорвачиликни ривожлантириш, яйловлардан оқилона фойдаланиш ва муҳофаза қилиш мақсадида қишлоқ фуқаролик йиғинлари қошида яйловдан фойдаланувчилар комиссияси ташкил этилди. Чорвачилик қишлоқ хўжалигининг муҳим тармоғи ҳамда чўл ва ярим чўл ҳудудларда яшовчи аҳолининг асосий даромад манбаидир. Шу боис чўл ҳудудларда чорвачиликни ривожлантириш ва яйловларни бошқариш муҳим вазифалардандир. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2011 йил 25 майдаги 146-сон қарори билан тасдиқланган Ер участкалари эгалари, фойдаланувчилари, ижарачилари ва мулкдорларининг кўрган зарарларини, шунингдек қишлоқ хўжалиги ва ўрмон хўжалиги ишлаб чиқариши нобудгарчиликларининг ўрнини қоплаш тартиби тўғрисидаги низомнинг 32-банди ва унга 1 ва 2-иловаларида назарда тутилган пичанзорлар ва яйловлар ҳолатини тубдан яхшилаш қиймати миқдорлари 2017 йилда 1,246 бараварга индексация қилинди.[3]

1– расм. Табиий яйловларнинг чўлланиши

2– расм. Дарахтзорларни кўпайтириш

Туманда яйлов ерларидан самарали фойдаланиш ва бошқаришнинг қуйидаги асосий йўналишлари ишлаб чиқилди:

чўл ҳудудларида озуқа ишлаб чиқаришни интенсивлаштиришнинг илмий ва амалий асосларини яратиш, чўл озуқабоп ўсимликлар истикболли навларининг бирламчи уруғчилигини ташкил этиш;

чўл озуқабоп экинлари уруғликлари етиштириладиган майдонларда илғор агротехник тадбирларни жорий қилиш, ушбу майдонларни сифатли уруғликлар билан таъминлаш ва уруғлик етиштириш ҳажмини ошириш;

яйловлар тупроқ иқлим шароитларини ҳисобга олган ҳолда мос навларни танлаш ва уларнинг уруғларини жадал кўпайтириш;

инқирозга учраган яйлов майдонларини аниқлаш ва уларни тиклаш ҳамда ҳосилдорлигини ошириш учун чўл озуқабоп экинларни экиш ишларини ташкил этиш;

наслчилик ва сунъий уруғлантириш ишларини илмий асосда тизимли ташкил этиш, бунда қимматли, экспортбоп ярим доира қаламгул, қовурғасимон, ясси гул типларидаги сур ва қора рангли кўйлари селекциясини амалга оширишга алоҳида эътибор қаратиш;[1]

Бухоро вилоятининг қўйчиликка ихтисослашган фермер хўжаликларида илмий ишланмаларни амалиётда синаш ва унинг ижобий натижаларини ишлаб чиқаришга кенг жорий этиш;

Хулоса

Хулоса ўрнида юқоридаги асосий йўналишларни туманда амалга оширсак яйловлардан самарали фойдаланиш ва ҳосилдорлигини ошириш муаммоларини жойида ҳал этган бўламиз. Бугунги бозор иқтисодиёти шароитида мамлакат иқтисодиётининг асосий йирик тармоқларига моддий негиз ҳисобланган ер ресурсларидан самарали фойдаланишни барқарор ривожлантиришни таъминлашнинг ҳуқуқий ва ташкилий механизмларини такомиллаштириш бугунги кундаги энг муҳим масалалардан биридир.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.

1. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Тошкент. «Давлат илмий нашриёти», 2005.
2. www.uznature.uz – Ўзбекистон Республикаси табиатни муҳофаза қилиш қўмитаси ахборот сайти.
3. www.lex.uz 2017-йил 1-ноябрдаги Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт Вазирлиги ва Ўзбекистон Республикаси Молия Вазирлигининг қарори.

Илмий раҳбар:

И.М.Мусаев